

เทศน์เช้า วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ วันนี่วันพระ วันพระ วันโกน ชาวพุทธเราแสวงหาบุญกุศล แสวงหาบุญกุศลคืออะไร คือความสุขของใจ บุญคือความสุข ความชุ่มชื่นในหัวใจ บุญนะ บุญไม่ใช่วัตถุ ธาตุ เราไปหาวัตถุธาตุกันไ

ถ้าเราหาบุญกุศล บุญกุศลเป็นนามธรรม เพราะใจของเราเป็นนามธรรมนะ สิ่งที่เราเข้าไปได้เป็นความรู้สึก ความรู้สึกนั้นเข้าถึงหัวใจ ถ้าเข้าถึงหัวใจ ความชุ่มชื่นนั้น เราแสวงหาบุญกุศลของเรา เห็นไหม มนุษย์ต้องฉลาด

คู่สัตว์นะ เวลาสัตว์นึกคำ คุณิ เวลาฤดูกาลของเขา เขาต้องจำศีลของเขา พวกกบ พวกหมีขั้วโลกเหนือเขาจะสะสมอาหารในร่างกายของเขา ถึงเวลาเขาต้องจำศีลของเขา เขาจำศีลที่หนึ่ง ๖ เดือน มันใช้อาหารในร่างกาย ซึมซับไขมันที่สะสมไว้มาเพื่อดำรงชีพ สัตว์มันยังรู้จักจำศีล มันเพื่อความอยู่รอดในชีวิตของเขา เพราะเขาหาอาหารไม่ได้ ฤดูกาลมันบังคับให้เขาต้องจำศีล

แต่เราเป็นมนุษย์ มนุษย์เวลาจำศีลนะ เวลาเรามีศีลมีธรรมของเรา วันศีล วันศีลเราไปถือศีลที่วัดที่วา ที่วัดที่วาเพื่ออะไร เพื่อหัวใจดวงนี้ไง คนเราเกิดมามีกายกับใจๆ หน้าที่ของเราคือมีอาชีพ อาชีพเพื่อเลี้ยงร่างกายนี้ สิ่งที่เราแสวงหา แสวงหามาเลี้ยงปาก แต่หัวใจมันทุกข์มันยาก หัวใจมันทุกข์มันยากมันต้องมีธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมโอสธเพื่อชโลมหัวใจให้อบอุ่นมา ถ้าอบอุ่น มันอบอุ่นมาจากไหน

เวลามันทุกข์มันยากขึ้นมา โดยการศึกษาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาแล้วมันซาบซึ้งหัวใจนะ คนศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลามันทุกข์มันยากขึ้นมา น้ำหูน้ำตาไหลนะ มันทุกข์มันยากขึ้นมา ความทุกข์ความยากอันนั้นมันจะเจองานได้ มันเป็นสัจจะเป็นความจริงใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่ามันเป็นความจริงๆ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพุดถึงระดับของภพหัตถ์นั้น การเกิดเป็นมนุษย์เป็น อริยทรัพย์ การเกิดเป็นมนุษย์มีคุณค่ามากๆ เพราะการเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์เกิดขึ้นมา มนุษย์ที่มีสติปัญญา มนุษย์ที่แสวงหาประสบความสำเร็จของชีวิต มนุษย์ผู้ยิ่งใหญ่ เห็นไหม มนุษย์เกิดมาแล้วก็ทุกข์ขี้ยาก มนุษย์ที่มีแต่ความทุกข์ความยากในหัวใจใช่ไหม ไอนั้นมันเกิดมาจากไหน

เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร การไม่จองเวรจองกรรมต่อกันมันจะสร้างบุญกุศล แต่เวลาเกิดมาๆ เกิดจากเวรจากกรรม เวลาเกิดจากเวรจากกรรม กรรมที่คนสร้างบุญญาธิการมา มันเป็นพันธุกรรมของจิตๆ พระโพธิสัตว์คิดแต่เรื่องดีๆ ทั้งนั้นนะ ความคิดเรื่องดีๆ เพราะว่าเขาตัดแต่งพันธุกรรมในใจของเขา

ไอ้ของเรานั้นก็ทุกข์ขี้ยาก เกิดมามีแต่ความร่ำร้อน เกิดมามีแต่ความบีบคั้นในหัวใจ ถ้าความบีบคั้นในหัวใจ สิ่งที่เกิดมา สิ่งที่เราที่กรรมมันสร้างสมมาๆ ถ้าสร้างสมขึ้นมา สิ่งที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เวลาเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ เป็นอริยทรัพย์ เพราะในบรรดาสัตว์สองเท้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด ในบรรดาสัตว์สองเท้า

แล้วเวลาบรรดาสัตว์สองเท้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่าการขึ้นมาจนเป็นพระอรหันต์ๆ ขึ้นมา มาจากไหน มาจากมนุษย์ทั้งนั้นเลย เวลาบอกว่าการเกิดเป็นมนุษย์เป็นอริยทรัพย์ๆ เพราะการเกิดเป็นมนุษย์มีสมอง มีอำนาจวาสนาสามารถจะค้นคว้าทำสิ่งใดก็ได้ นี่ว่าเป็นอริยทรัพย์

แต่เวลาในอริยสัง ขาดิปี ทุกๆ ขาดิปี ความเกิดเป็นทุกอย่างยิ่ง ขาดิปีความเกิด เพราะมีเรา เราถึงมีทุกอย่าง อย่างไร เราทำหน้าที่การงานทุกอย่างขึ้นมาเป็นสมบัติของเราทั้งนั้นเลย ถ้าไม่มีเราขึ้นมา สมบัติของใคร เงินในธนาคารชาติเป็นของใคร เป็นของชาติไทย แล้วเรามีสิทธิ์ไหม เรามีสิทธิ์ เราเป็นในชาตินี้ แต่เป็นของเราหรือเปล่า ไม่ใช่ ถ้าเงินในกระเป๋าของเราสิ เงินที่เราแสวงหามาเงินของเรา หน้าที่การงานของเราที่เราทำมาเป็นสมบัติของเรา ถ้าเป็นสมบัติของเรา

ชาติเกิดมาจากไหน สักคมมันมีได้เพราะอะไร สักคมมีได้เพราะมนุษย์เกิดมาไง มนุษย์รวมขึ้นมาเป็นสักคม แล้วสักคมที่ดึงขึ้นมา เราจะมีความสุขความสงบของเราพอสมควรพอสมควรๆ คำว่า “พอสมควร” มันอยู่ที่อำนาจวาสนาของคนใจ อยู่ที่ใจใครมีธรรมะมาก ธรรมะน้อย

ถ้ามีกรรมมาก ผู้ที่เขาเป็นเศรษฐีเขาเสียสละของเขา เขาทำเพื่อประโยชน์ของเขา นี่หัวใจของเขา คนที่เป็นเศรษฐีขึ้นมาแล้วเขาสงวนของเขา เขารักษาของเขา เขาไม่ให้ใครเลย นั่นก็เป็นเรื่องสิทธิของเขา มันอยู่ที่หัวใจของคนๆ ใด

ในสมัยพุทธกาลนะ บ้านเศรษฐีทุกบ้าน หน้าบ้านจะมีโรงทาน เขามีโรงทานของเขา เขาเผื่อแผ่ของเขาก็เพื่อประโยชน์กับเขา ใด เพื่อประโยชน์กับใคร น้ำใจ คนที่จีทุกขี้ขี้ยากมา เวลาเราเดินทางมา ถ้ามันทุกขี้มันยากมาก็ไปอาศัยนอนที่นั่น นี่ได้พักอาศัย ได้มีอาหารดำรงชีพ แล้วคิดดูสิว่าเขาจะมีความสุขอย่างไร

เราเป็นผู้ให้ๆ การให้อย่างนั้นให้เพื่อประโยชน์ ใด คนที่เขามีสติมีปัญญาเขาสร้างประโยชน์ของเขา ประโยชน์เพื่ออะไร หัวใจที่เคยได้ประโยชน์อันนั้นมันจะรู้จักบุญคุณนะ แล้วเขาก็ทำต่อเนื่องไปใช่ไหม ถ้าเราเป็นผู้ให้ๆ ใด ถ้าให้อย่างนั้นให้เพื่อประโยชน์กับอะไร ให้เพื่อประโยชน์กับหัวใจของเรา ใด ใครเป็นคนทำ

ชาวไร่ ชาวนา เขาทำไร่ทำสวนของเขา ผลผลิตที่เขาเก็บเกี่ยวของเขาทั้งนั้นนะ ไร่ที่เราทำบุญกุศล เราให้ทาน ของเราทั้งนั้นนะ เราเป็นคนทำ ชาวไร่ ชาวนาเขาเป็นเจ้าของนา เจ้าของไร่ไร้ไรไหม ไร่นี้สมบัติที่เราเสียสละเป็นของใคร ของเราทั้งนั้นนะ แล้วเราเสียสละไปๆ ของเราทั้งนั้นนะ ของเรามันเกิดตรงไหน ของเรามันเกิดในเจตนาที่เราเสียสละนั้นไป ใด

เราเสียสละ ความลับไม่มีในโลก ความลับไม่มีในโลกคือเป็นผู้ที่กระทำ เราเป็นคนกระทำ เรารู้อยู่แก่ใจ เรารู้อยู่แก่ใจ เวลาถ้ามันสะสมจนเป็นจริตนิสัย เวลาตายไป ทิพย์สมบัติๆ มันเป็นที่พิพย์ๆ นี้ ใด ในสวรรค์ไม่มีตลาด

ในสวรรค์ ใครไปเกิดในสวรรค์ เกิดในสวรรค์แล้วความสามารถ ฤทธิ์ของเทวดาแต่ละองค์แตกต่างกัน แตกต่างกันตรงนี้ ใด ตรงที่ใครทำมากทำน้อย ใครทำด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ มันเป็นที่พิพย์สมบัติๆ เป็นของแต่ละบุคคล เป็นของส่วนบุคคล

เวรกรรมก็เป็นของส่วนบุคคล แต่มันมีสายบุญสายกรรม ใด เราเกิดจากพ่อจากแม่ เราเกิดร่วมกัน เวลาเราเกิดแล้ว สายบุญสายกรรม นี่สายบุญสายกรรมนะ แต่เวลามันเป็นจริงๆ เวลาทุกขี้เวลายากขึ้นมาที่ทุกขี้ยากในหัวใจเราเท่านั้น แต่เราทำคุณงามความดีในหัวใจเราเท่านั้น เราสร้างบุญกุศลก็เป็นของเราเท่านั้น แต่เรื่องอย่างนี้มันสายบุญสายกรรม

เราเป็นคนทุกข์คนยาก เราไม่มีสติปัญญาที่จะหาทรัพย์สมบัติอย่างนั้นเพื่อเสียสละได้ แต่เรามีน้ำใจของเรา เห็นใครที่ทำคุณงามความดี เราอนุโมทนาทานไปกับเขา เห็นคนทำคุณงามความดี ถ้าเรามีใจอนุโมทนาไปกับเขา นั่นก็บุญกุศลนะ เพราะอะไร จิตใจมันชื่นบานไปกับเขา ใจ ถ้าจิตใจมันคับแคบ เห็นเขาทำคุณงามความดีแล้วมันไม่พอใจไปทั้งนั้นนะ เวลาไม่พอใจมันก็บีบคั้นหัวใจใจ นี่ใจ ความรู้สึก จิตนี้เป็นนามธรรมๆ แต่นามธรรมนี้ยิ่งใหญ่

วัตถุที่จับต้องได้ ทุบทำลายได้ทั้งนั้นนะ ที่มันเกิดขวางที่ไหน ทำลายได้ทั้งนั้นเลย แต่ไอ้ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นทุกข์มันทำลายไม่ได้ใจ แล้วมันชอบคิดแต่เรื่องที่เจ็บช้ำน้ำใจ มันชอบแต่เรื่องที่เจ็บแสบ ไอ้เรื่องดีๆ คิดได้เดียวเดียวเท่านั้นนะ มันคิดไม่ได้ๆ สิ่งที่เป็นนามธรรมๆ ถึงต้องมีเหตุผล ต้องไม่เชื่ออารมณ์ของคน อารมณ์คนเชื่อไม่ได้ ต้องเชื่อด้วยเหตุด้วยผล แต่เวลาธรรมะมันเกิดขึ้น มันเกิดขึ้นที่หัวใจนั้นนะ

สิ่งที่เป็นนามธรรมๆ เวลาธรรมมันเกิดขึ้น เห็นใหม่ นามธรรมที่จับต้องไม่ได้ นามธรรมจับต้องไม่ได้ เวลาที่มีสติ มันจับต้องไม่ได้ ถ้ามันจับต้องไม่ได้มันจะพิจารณาได้อย่างไร ในสติปัญญา ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม จิตมันพิจารณาอย่างไร จับจิตอย่างไร ตัวจิตมันจับต้องอย่างไร จะพิจารณาของมันอย่างไร แล้วมันจะสำรอกมันจะคายออกไปอย่างไร มันจะมีอะไรไปสำรอกคายออกไป เห็นใหม่

มัชฌิมาปฏิปทา ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธศาสนา สิ่งที่ว่าความเป็นกลางๆ กลางตรงไหน กลางกิเลสใจ กิเลสพอใจก็เป็นกลาง กิเลสไม่พอใจ มันดับไปสองส่วน กิเลสทั้งนั้นนะ

ถ้ามันเป็นความจริง เพราะจริตนิสัยของคน คุณติ รสชาติของอาหาร คนที่ทานอาหารที่ว่าพอใจของตน รสชาติมันแตกต่างกันไป ความเป็นกลาง คนที่โทสจริต โมหจริต โลกจริต จริตของคนมันแตกต่างกัน ความแตกต่างกัน สิ่งที่เขาเข้าไปทำมันก็จะแตกต่างกัน

เห็นใหม่ ว่าธรรมะเป็นส่วนบุคคลๆ มรรคของใคร คนจริตนิสัยอย่างไร เวลาธรรมเข้าไป มันนุ่มนวลอ่อนหวาน เข้มแข็งอย่างไร ถ้ามันเข้มแข็งเข้าไป มันต้องพอดีกันใจ พอดีกับกิเลสของคนคนนั้นใจ พอดีกับความยึดมั่นถือมั่น ความติดใจดวงนั้นใจ แล้วมันเข้าไปพอดีแล้วมันไปประหัดประหารกัน

เวลาครูบาอาจารย์ท่านประพฤติปฏิบัติ สงครามธาตุ สงครามขันธุ์ เวลาสงครามมันเกิดขึ้น สงครามธาตุ สงครามขันธุ์นะ เวลาธาตุ ๔ และขันธุ์ ๕ เวลาปัญญามันเกิดๆ สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง เวลามันคิดนี่ขันธุ์ ๕ โดยความรู้สึกนึกคิดของคนมันธรรมดา เราทำความเข้าใจเราเข้ามา พอใจสงบระงับแล้วมีสติปัญญาสามารถยกขึ้นสู่วิปัสสนา

ปัญญาของเราปัญญาสามัญสำนึก ปัญญาโดยโลก ปัญญาโดยความรู้สึกนึกคิด นี่โลกียปัญญา ปัญญาแบบโลกๆ ใด เวลาจิตมันสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนาคือปัญญาการรู้แจ้งรู้แจ้งในหัวใจของคนใด ถ้าปัญญารู้แจ้งในหัวใจของคนใด ถ้าปัญญามันเกิดขึ้น ยกขึ้นสู่วิปัสสนา วิปัสสนาอะไร ปัญญาเป็นอย่างไร แล้วอะไรเป็นคนยกขึ้น อะไรเป็นคนจับต้อง นี่สัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิมันอยู่ไหน ถ้าคนยังทำความเข้าใจเข้ามาไม่ได้ มันเป็นโลกียปัญญา คือปัญญาสามัญสำนึกทั้งนั้นนะ

คนเราเกิดมามีความคิดทั้งหมด แล้วก็บอกว่าความคิดของคุณเป็นปัญญา แล้วความคิดเวลากิเลสมันครอบงำแล้ว กิเลสมันใช้สอย เห็นใหม่ รู้มาก ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา ศึกษาไว้ทะเลาะกัน ศึกษาไว้เถียงกัน ศึกษาไว้ขัดแย้งกัน

เขาศึกษามา ศีกษามาเพื่อประพฤติปฏิบัติ นั่นเป็นแนวทางนะ เราศึกษามาแล้ว ศีกษาแล้วเราไม่เข้าใจ เราก็หมมสากจุกา หมมสากจุกาคือสนทนารธรรม คือหาช่องทาง หาเหตุหาผล ถ้ามันเป็นหมมสากจุกา เป็นมกคงชีวิต แต่ถ้ามันเป็นกิเลสตัณหาความทะยานอยาก มันเหยียบย่ำกัน มันจะเป็นประโยชน์อะไร

แต่ถ้าเวลาเราศึกษามาแล้วนะ เราทดสอบของเราสติ สติ เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัตินะ ถ้าการดำรงชีพ การเคลื่อนไหวที่ขาดสติ ท่านเห็นแล้วมันขวางหูขวางตามาก แล้วสติแบบเลอเธอไร เพื่อเจือใจ แต่ถ้าเป็นสติของเขานะ การเคลื่อนไหว การเหยียด การรู้ พระอัสสชิ พระอัสสชิเดินบิณฑบาต พระสารีบุตรสังเกตยังเห็นเลย นี่ไง ถ้ามีสติขึ้นมาแล้ว สติมันเกิดจากภายใน สติมันเกิดจากหัวใจ

ตาเป็นหน้าต่างของใจ ปากคิดอะไรมันก็พูดออกมา แล้วถ้าใจมันสงบระงับ มันจะคิด มันจะพูดใหม่ ถ้าจิตมันก็มันคะนองนะ ครูบาอาจารย์ท่านเห็น เวลาเล่นกันท่านบอกมันก็คะนองหมามันเล่นกันก่อน แล้วเดี๋ยวหมามันก็กัดกัน หมามันชอบเล่นกันนะ ลูกหมามันชอบเล่นกันมันชอบหยอกชอบล้อ สนุก เพราะสัญชาตญาณของสัตว์ การเล่นคือการฝึกฝน เราต้องมี

การศึกษาเพื่ออาชีพใหม่ สัตว์นักล่ามันเล่นกันตั้งแต่เด็ก มันนะมันฝึกคมเล็บคมเขี้ยวของมัน เพื่อดำรงชีพของมันนะ มันเล่นของมัน แล้วมันก็กัดกัน

ไอนี้ก็เหมือนกัน ชอบหยอกชอบล้อ เขาเรียกจิตก็กะนอง เวลาจิตที่มันสงบระงับเข้ามา ครูบาอาจารย์ท่านรู้ท่านเห็นทั้งนั้นนะ เพราะอะไร เพราะมันมาจากจิต ทุกอย่างในโลกนี้มันมาจากความรู้สึกอันนั้น แล้วความรู้สึกอันนั้นขึ้นมา นี่ไง เวลาเราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์เป็น อริยทรัพย์ อริยทรัพย์ขึ้นมาเพื่อหาคุณงามความดีใจ เพื่อหาประโยชน์กับเราไป

เราเกิดมาชาติหนึ่ง เวลาเกิดขึ้นมาแล้ว เกิดขึ้นมาก็มีโอกาสชาติหนึ่ง เราจะทำอะไรก็ได้ ทำชั่วก็ได้ ทำดีก็ได้ จะทำดีขนาดไหนก็ได้ จะทำดีถึงสิ้นสุดแห่งทุกข์ก็ได้ อยู่ที่เราเลือกใจ แต่เวลากิเลสมันหลอกนะ เสียเปรียบ เราเสียรู้เขา

กรรมนะ เวลาเวรกรรมมันซับซ้อนมา เพราะมันเป็นบุญเพนิวาสนุสติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวักขยญาณ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมๆ ท่านมาจากไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ท่านมาจากไหน ท่านย่อนของท่านไปไง ตั้งแต่พระเวสสันดรไป แล้วพระเวสสันดร คูลี คูเทวทัตๆ เขาก็เป็นชุกชก เขาเป็นคู่เวรคู่กรรมกันมาตลอด ได้สร้างเวรสร้างกรรมกันมาทั้งนั้นนะ

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเกิดมาแล้ว เราเสียรู้เขา ทำไม่ถึงเสียรู้ละ ก็พอใจไป อยากรู้ ถ้ามีสติปัญญา มันก็แก้ไขได้ไง เพราะกรรม ว่ากรรมดี กรรมชั่ว กรรมสามารถแก้ไขได้ แต่การแก้กรรมแก้กรรมด้วยการภาวนา แก้กรรมด้วยสติปัญญา ไม่ต้องไปแก้กรรมที่อื่นหรอก ให้อั้วว่าแก้กรรมๆ โทกทั้งนั้นนะ แก้กรรมๆ มันไปแก้ที่ไหน มันไปแก้ที่อดีตชาติได้หรือ มันไปแก้สิ่งที่เราทำไว้แล้วใช่ใหม มันไปแก้ประวัติศาสตร์ได้ไหม ประวัติศาสตร์ เราจะไปเขียนประวัติศาสตร์ใหม่กันหรือ

สิ่งที่ประวัตินี้มันมีมาแล้ว แต่ในปัจจุบันนี้เราละทิ้ง เราให้อภัยต่อกัน เราพยายามสร้างคุณงามความดีตรงนี้ เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร เราไม่จองเวรจองกรรมใครทั้งสิ้น ใครจะมีปัญหาสิ่งใดมันการกระทำของเขา แต่ทางโลกนะ ทางกฎหมาย ทางการปกครองต้องปกครองความถูกต้อง ความถูกต้องความชอบธรรมนั้นถึงจะเป็นธรรม

แต่ที่นี้เรื่องเวรเรื่องกรรมมันเป็นเรื่องความรู้สึกใจ มันมีความน้อยเนื้อต่ำใจ มันมีสิ่งใด ตกค้างในใจ เราต้องมีสติปัญญา มีสติปัญญารักษาตรงนี้ไว้ รักษาตรงนี้ไว้ เรายุทธศึกษาตาม กฎหมาย ตามสังคัม ต้องเป็นสิทธิ์ของเราทั้งนั้นนะ

แต่หัวใจเราๆ คนเราเกิดมามีกายกับใจๆ เห็นไหม นี่ใจ เรามาจำศีล จำศีลก็เพื่อรักษาหัวใจ เราให้เข้มแข็งขึ้นมาใจ เพื่อให้มันมีสติปัญญารักษาได้ใจ แล้วสติปัญญารักษาอย่างนี้ใจ รักษา อย่างนี้ถ้ามันรักษาได้ รักษาได้ นี่ปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญารักษาหัวใจของเราให้สงบระงับ

แล้วปัญญารักษาบ่อยครั้งเข้าๆ จนมันหยุดคิด มันหยุดเลย หยุดเพราะอะไร หยุดเพราะ ปัญญา มันเท่าทัน พอปัญญาเท่าทัน พอมันหยุดแล้ว พอมันจะคิดใหม่ๆ จิตเห็นอาการของจิต จิต ที่มันจะคิด ถ้ามันมีสมาธิ มันจะเห็นความคิด

ที่บอกว่า สติปัญญา ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม จิตเห็นจิต จิตเห็นเวทนา จิตเห็นธรรม ธรรมารมณ์ๆ มันจะรู้มันจะเห็น นี่เกิดมรรค เวลามรรคมันเกิดมันจะเกิดอย่างนี้ ถ้ามันเกิดอย่างนี้ ขึ้นมา นี่ใจ หัวใจที่มันเข้มแข็งขึ้น หัวใจที่มันมีการอบรมดีขึ้นไป มันไม่ใช่การเพ้อเจ้อๆ

ครูบาอาจารย์ท่านพูดความจริง แต่เราปฏิบัติไม่ถึง เราก็ว่าเราเป็นของเราโดยสัญญาอารมณ์ โดยอารมณ์ความรู้สึก โดยสามัญสำนึกของเรานี้แหละ มันไม่เป็นธรรมหรอก แต่ถ้าเป็นธรรม จริงๆ ต้องพยายามทำความสงบของใจเข้ามา ใจสงบระงับแล้วฝึกหัดขึ้นมา เพราะถ้าวิปัสสนาคือ ปัญญาการรู้แจ้ง รู้แจ้งในกิเลสตัดหาความทะยานอยาก รู้แจ้งในความโง่ของเราใจ รู้แจ้งความ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของเราใจ รู้เท่าถึงความคิดไม่ถึงของหัวใจเราใจ หัวใจเราคิดไม่ถึง รู้เท่าไม่ถึงการณ์ที่มันจะเป็น รู้ไม่ทันจิตทั้งนั้นนะ รู้ไม่เท่าทันตัวเอง ก็เลยโดยตัวเองหลอกก่อน ใจ แล้วก็ไปให้ตั้งคัมหลอก ให้ข้างนอกหลอก

เริ่มต้นมาจากเรา ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมาแล้วมันจะรักษาตัวเองได้ นี่พระพุทธศาสนา ธรรมะ ก็จำศีลกัน มาวัดมาวากัน เขามาฝึกหัด ฝึกหัดตรงนี้ใจ เห็นไหม มาวัดมาวามาเสียดละทาน มีศีล แล้วฝึกหัดภาวนาขึ้นมาให้หัวใจมันฉลาดขึ้นมาอย่างนี้

ถ้าหัวใจเราฉลาดขึ้นมาแล้ว เราเป็นศากยบุตรพุทธชินโรส เป็นพระๆ เป็นบุตรของชาว ศากยะ เป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาบวช อุปัชฌาย์บวชเข้ามาเป็นบุตร ของชาวศากยะ เป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เราเป็นชาวพุทธไง ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เราเป็นอุบาสก อุบาสิกา องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าฝากศาสนาไว้กับเรานะ ฝากศาสนาไว้กับเรา เราเป็นเจ้าของศาสนา แล้วเราก็
พยายามรื้อค้นให้มันเป็นหน่อของพุทธะขึ้นมาในหัวใจของเรานะ มันจะเป็นสมบัติของเรา เรา
จะบอกว่าเป็นสมบัติส่วนบุคคลๆ สมบัติของเรา ทุกข์ก็เป็นของเรา สุขก็เป็นของเรา ธรรมะถ้า
เป็นจริงก็จะเป็นของเรา เอวัง